

СПЕЦИФИКА НА МЕЖДУЛИЧНОСТНИТЕ КОНТАКТИ В ИНТЕРНЕТ ПРИ ЮНОШИТЕ

Славчева Гергана

Ст. ас. – катедра „Педагогика и психология”, Пловдивски университет „Паисий
Хилендарски”

Едно от най-забележителните открития на 20-ти век безспорно е Интернет. Появата на Мрежата промени качествено не само информационното пространство, но и света на човешките отношения и междуличностните връзки. Въпреки наличието на повече от десетгодишен изследователски опит, все още слабо познати са влиянията, които Интернет оказва върху човешката психика и особено върху децата, и юношите.

Анализът ни е насочен към спецификата на междуличностните контакти, установявани в Интернет и ролята, която тези контакти имат в живота на специфична част от потребителите - юношите. Интересуваме се от юношеството като специфична възраст, при която подуктите на глобализацията (в частност Интернет) оказват преки влияния и създават нови качества и отношения.

This analysis is aimed on the specificity of between personality contacts made in Internet and their role on the life of specific customer group – the teenagers.

We are interested in teenagers as specific age at which the globalization products (Internet in private) bring direct influence and create new qualities and attitudes.

Нарастналото значение на Интернет - комуникацията през последните години и бързото масовизиране на Интернет – потреблението създадоха качествено нов вид междуличностни контакти – създавани в полето на виртуалното пространство и носещи свои специфични, несрещани досега характеристики. Въпреки разширяващата се популярност на Интернет-потреблението, все още доминиращо е мнението, че Интернет – комуникацията е сравнително ново обществено явление, за да е предоставила възможност на изследователите да достигнат до твърди заключения относно нейното обществено значение.

Установените емпирични данни в голямата си част са белязани от типа въпроси, които възникват по времето преди появата на „световната паяжина”, както духовито я нарича един от водещите анализатори – Мануел Кастелс, тоест преди 1995 година, когато компютърно опосредстваните контакти все още са дребно занимание на няколко хиляди посветени потребители. Според автора това важи с особена сила за въпроса, който доминира дебата за обществените измерения на Интернет през 90-те години: благоприятства ли Интернет развитието на нови виртуални общности или вместо това поражда личностна изолация, отразявайки връзките на хората с обществото и в крайна сметка с техния „реален” свят [2].

Хауърд Рейнголд дава интересна насока на дебата за значението на междуличностните връзки в Интернет, защитавайки тезата за зараждането на една нова форма на общуване и общност, обединяваща хората в Мрежата около общи ценности и интереси [6]. Нещо повече, на базата на своя собствен опит с УЕЛ, компютърна мрежа за сътрудничество в района на залива на Сан Франциско, авторът вижда реалната възможност общностите, изградени онлайн, да се развиват във формата на лични срещи, приятелски партита и материална подкрепа.

Друга авторска позиция, която считаме, че е важно да бъде представена, е тази на Уилям Мичъл, според която новите форми на общуване и новите форми на градски живот, приспособени към нашата нова технологична среда се зараждат онлайн [5]. А в едно от първите психоаналитични изследвания на Интернет – потребителите (или по-точно на членовете на групите „Мулти Юзърс Динджиънс” и „Ем Ю Ди”) Шери Търкъл показва, че действително потребителите играят роли и изграждат самоличности по Мрежата, но това създава усещане за общност, макар и мимолетно, и вероятно носи известно удоволствие на хората с потребност за комуникация, и самоизява.

Опитвайки се да долови смисъла в объркващото многообразие от данни, Бари Уелман показва в един непрекъснат поток от последователни открития през последното десетилетие, че онова, което възниква в напредналите общества са така наречените от него „персонални общности“: „социална мрежа от неформални междуличностни връзки на един индивид, обхващащи от половин дузина близки контакти до стотици по-слаби връзки. Както груповите, така и персоналните общности функционират едновременно във и извън мрежата” [7]. От тази гледна точка социалните мрежи заменят общностите, като локалните общности са една от многото възможни алтернативи за създаването и поддържането на социални мрежи, а Интернет представлява друга такава алтернатива. Уелман и Гулия доказват, че както при физическите персонални мрежи, повечето връзки във виртуалните общности са специализирани и диференцирани, тъй като хората изграждат свои „персонални портфейли”. Интернет –потребителите се включват в мрежи или онлайн групи на базата на споделени интереси и ценности, и тъй като интересите им са многостранни, такива са техните онлайн членства. Авторите обобщават, че в крайна сметка взаимодействието чрез Интернет разширява обхвата на комуникацията с течение на времето [7].

Представените, макар и накратко становища, относно значението на Интернет-контактите демонстрират един засилен интерес на специалистите от различни области, в това число и на психолозите, към развитието и значението на този специфичен вид комуникация.

В търсене на спецификата на междуличностните взаимодействия в Интернет приемаме за водеща тезата на Бауман, че: „природата на всяка заедност придава свой вкус на срещите в нейните рамки...В срещата участва само такава част от личността, колкото изисква наличния проблем; от Аз-а не се разкрива повече, отколкото наличния проблем позволява... ”[1]. Необходимо е да уточним, че под „заедност” Бауман има предвид различни форми на физическа, манифестирана или постулирана заедност – мобилна, на моментна близост, неподвижна, премерена. Интернет дава възможност за друг, специфичен тип заедност, при която физическото присъствие на хората на едно и също място не налага своите ограничения, но и липсват неговите предимства. Смятаме, че особено голямо е значението на този вид заедност в юношеска възраст.

Специфика на юношеските контакти в Интернет.

Междуличностните взаимодействия със значимите други играят съществена роля през всички периоди от живота, но за юношеството те са приоритетни. В много от анонимните си изповеди, които юноши публикуват в различни сайтове на Интернет споделят, че са имали периоди, в които са се чувствали болезнено самотни и че Интернет им е помогнал да намерят нови приятели, макар, и по един нетрадиционен начин. В Интернет съществуват „чат-румове”, които се посещават от потребители със сходни интереси и на практика дават възможност за създаването на нови взаимодействия с връстници. Болезнената изолация в юношеството, независимо от причините, може да бъде преодоляна чрез общуване по Интернет. Когато взаимоотношенията в реалния живот не носят необходимия психологически комфорт, могат да бъдат компенсирани чрез приятелства, възникнали в Мрежата.

Когато се разглеждат предимствата и недостатъците на специфичните за Интернет междуличностни връзки е важно да се отчете, че Интернет предлага качествено ново възприятие на времето и пространството, а и на традиционните човешки ценности и стилове на общуване. Виртуалността променя и самото разбиране за общуване и принадлежност. Също така, въпреки отчитаните многобройни предимства, чрез Интернет се осъществяват най-мощните съвременни манипулации на съзнанието. Манипулативните технологии с появата на виртуалното пространство придобиват качествено ново равнище. Тези технологии получават названието „High-hume ” технологии. По мнението на Удовик те крият следните възможности и опасности:

- Възможност за формиране на виртуална реалност, която изменя стереотипите на поведение на участниците и потребителите. Възниква ефект на самопрограмиране, протича загуба на адекватното възприемане на реалността.
- Възможност за манипулация на чувствата. Особено опасна е манипулацията, която е свързана със стимулиране на ненавист, чувство за превъзходство и т.н.
- Възниква желанието насъщните проблеми да се решават посредством high-hume технологиите.
- Възниква колективно съзнание, което притежава признаци на „социален наркотик“ и грози обществото с последствия, които се получават при употребата на действителен наркотик, но в значително по-голям мащаб [4] .

Особено опасно влияние оказва виртуалният свят върху неоформеното детско съзнание. Детското творчество се заменя от чуждо творческо съзнание, у децата се развива зависимост от външно манипулативно въздействие. Развитието на децата в манипулативна среда води до формиране на инфантилно съзнание, от което се възползват различни секти и псевдорелигиозни течения.

Една от най-сериозните опасности, до която може да доведе прекомерното потребление на Интернет-услуги е формирането на Интернет-зависимост. По определение на Короленко зависимото поведение се характеризира със стремеж за бягство от реалността посредством изменението на собственото психическо състояние[3]. Тоест, вместо решение на проблемите „тук и сега“, човек избира аддиктивна реализация, достигането на възможно най-комфортно психическо състояние в дадения момент, като се отлагат настоящите проблеми за по-късно. Проблемите с адикацията се появяват, когато стремежът за бягство от реалността, свързан с изменение в психическото състояние започва да доминира в съзнанието и става централна линия на поведение. Протича процес, при който човек не само, че не решава важните за себе си проблеми, но и изостава в своето личностно развитие.

Ученичка от Русия разказва по следният начин за собствените си преживявания, свързани с Интернет (<http://studik/index.php>): ”По-рано аз не разбирах големия си брат, който, прибирайки се вкъщи хвърляше чантата и включваше компютъра, съединявайки се с Интернет. Пред компютъра той можеше да стои с часове като хипнотизиран. Когато се регистрирах и получих своето име в Мрежата, аз започнах да се държа по същия начин. Не успявах да изляза навреме за училище и да подготвя уроците си, защото прекарвах продължително време в Мрежата. Сутрин ставах рано, за да прочета електронната си поща, а вечер спорехме с моя брат кой от нас да влезе в чат-а”.

Експертните данни помагат да се разберат причините за психическите зависимости на потребителите на Интернет. Дълбинното влияние на Интернет върху психиката и съзнанието на юношите се обяснява със специфичния ключов момент на „ефекта на виртуалната реалност, създаващ усещане за присъствие във виртуалния свят и интерактивност – възможност за взаимодействие с обектите, и влияние над тях.

Основните доводи на специалистите са в тезата, че Интернет удовлетворява много съзнателни и несъзнателни потребности на потребителите.

Бягството в света на фатазиите при трудни житейски ситуации, се превръща в една от най-разпространените поведенчески стратегии на съвременните младежи. Например компютърната игра се превръща в механизъм за бягство от реалността за голяма част от децата и младежите. Вече съществува концепция, че „алкохолът“ на постиндустриалното общество са наркотиците, а на информационното общество – компютърните игри. Най-често срещаното психологическо последствие е постоянното увеличаване на времето, прекарано в Интернет, като се пренебрегват ежедневните задължения или общуването с близките, появата на депресия без компютъра. Появява се раздразнителност и желание за съпротива срещу всички пречки и обстоятелства, които биха ограничили достъпа до компютъра. Физическата вреда от продължителната

употреба на компютъра не е така очевидна, както при повечето зависимости, но има своите дълготрайни влияния. Проявите са свързани с безсъние, проблеми със зрението, раздразнителност, обездвижване.

Особена опасност специалистите откриват в т. нар. „графически чатове”. Докато ранното виртуално общуване представлява само по себе си обмен на съобщения, то графическият чат се определя като „виртуален дворец”, в който всеки участник е представен във вид на графичен образ. Общуването в графическия чат напомня непрекъсната забава – участниците непрекъснато пристигат или напускат компанията, образите им се смесват, обменят се реплики, посетителите могат да си шепнат един на друг, така че да не ги чуват другите, могат приятелски да се потупват по рамото, да се отделят в специални виртуални стаи и т.н. Предполага се, че от гледна точка на човек, който има проблеми в реалното общуване такава замяна е забавна и необходима. Предимствата са в обстоятелствата, че участниците могат да създадат предпочитан от тях образ за себе си, който може да събира чертите, които те биха желали да притежават в реалността. Също така анонимността, която въобще е свойствена за виртуалното общуване, защитава от разочарования и създава чувство за безопасност. Анонимността позволява безопасно да се експериментира със собствения образ, да се проиграят във виртуалната реалност собствените фантазии, което в реалния живот в повечето случаи е невъзможно. Особено важна е интерактивността, която позволява виртуалното общуване и която дава възможност за илюзорно възпроизвеждане на реалното живо общуване.

Изводи:

Направеният теоретичен анализ за специфичните особености на междуличностните контакти в Интернет позволява да се направят следните изводи:

1. В Мрежата човекът не е пасивен наблюдател, а действителен индивид, който има възможност активно да общува по специфичен, „online” начин.
2. Във възрастта на юношеството, когато междуличностните контакти са от особено значение за изграждането на стабилност и личностна идентичност, Интернет се явява специфичен канал за междуличностни контакти, който може значително да компенсира изолацията в реалния живот.
3. Общуването в Интернет може да се яви удачна алтернатива за юноши, които поради различни причини срещат трудности в общуването в реалния живот и често се чувстват самотни и отхвърлени, т.е. Интернет – общуването може да компенсира много от дефицитите на междуличностните контакти „offline”.
4. Появяват се опасности, свързани с прекомерната употреба на различни по характер Интернет – услуги. Тези опасности основно са свързани с формирането на Интернет – зависимост, която по сериозност на последствията е съизмерима със зависимостите от алкохола и наркотиците. Виртуалното пространство може да се използва като стимулант за всички преживявания, което е в основата на формирането на Интернет-зависимост.
5. В Интернет-контактите потребителите могат по специфичен начин да изразят своите възгледи, чувства и воля, но и могат да прикрият степента на своята искреност и ангажираност. Дори и най-модерните дигитални разделителни системи, при които образът на другия се проектира на екрана с максимална яснота не могат да заменят директните контакти. Невербалните сигнали, които се явяват мощен информационен източник за преживяванията и индикатор за проявите на емпатия губят доминиращата си роля в общуването. В този смисъл Интернет променя усещането за близост и уединение с другите човешки същества.

В заключение ще добавим, че не по-малко важен е и фактът, че Интернет способства за тиражирането на еднакви ценности, предимно западни, тъй като Западът е най-мощният потребител и разпространител на Мрежата. Съвременният човек все по-често е заторможен в избора си на това, което желае като лично достойние. Особено чувствителни към тези

влияния са юношите. Задълбочава се и неудовлетвореността от наличния ценностно-психичен статус, което подтиква към бърза промяна в ценностните предпочитавия и некритичност към това, което се възприема. Темпът на връхлитане на новите ценности изостря съзнанието за неудовлетвореност от наличното, постигнатото и придобитото. В случая считаме, че не става въпрос за вещомания, а за вътрешни състояния на личността, пред която се демонстрират нови, разнообразни перспективи.

Лавинообразно нарастващото разпространение на Интернет – потреблението сред една от най-активните групи от населението – юношите, налага непрекъснато обогатяване на емпиричните данни, свързани с комплексните влияния на Интернет върху личността и свързаните с тези влияния психологически последици.

Литература:

1. Бауман, З. Живот във фрагменти. С. 2000. с.71.
2. Кастелс, М. Мрежовото общество. С.2004.с.354.
3. Короленко, Ц., Дмитриева, Н. Социодинамическая психиатрия. М. 1991.
4. Удовик, С. Глобализация. Семиотические подходы. В. 2002.
5. Mitchel, W. Toward a Cognitive Social Learning reconceptualization of Personality Psychological Review, 80, 1999.
6. Rheingold, H. The Virtual Community, Reading, MA, 1993.
7. Wellman, B.& Gulia, M. Netsurfes don't ride alone: virtual communities as communities. N.Y.1999. p.355.